

Tariffoppgjøret 2025 - Forhandlingsposisjon

Dokumentasjon: - Norsk næringsliv foran mellomoppgjøret 2025

Sammendrag

Årets tariffoppgjør er et mellomoppgjør. I et mellomoppgjør forhandles de fleste avtalene vi har med LO og YS samlet, og det forhandles på hovedorganisasjonsnivå. Samlet forhandles om lag 130 overenskomster med LO og 60 med YS. Det er streikerett også i mellomoppgjør. Avtaler med frittstående forbund og en del bedriftsavtaler omfattes ikke av mellomoppgjørforhandlingene. Fra 1. januar 2023 ble Finans Norge en landsforening i NHO. De overenskomster Finans Norge og NHO har med Finansforbundet er ikke er omfattet av mellomoppgjøret 2025.

Med mindre det er avtalt noe annet forhandles det i mellomoppgjør bare om lønnstillegg basert på avtalenes "annet års reguleringsklausul".

Lønnsdannelsen i Norge skjer med grunnlag i frontfagsmodellen. Lønnsdannelsen har også et ansvar for å bidra til at konkurranseevnen er tilstrekkelig god, og slik bidra til å sikre bedrifter og arbeidsplasser over tid. Frontfagsmodellen hviler blant annet på erkjennelsen av at lønnsdannelsen på lengre sikt har avgjørende betydning for nivået på arbeidsledigheten. Erfaringene fra Norge og andre land tilsier at høy nominell lønnsvekst uten bakgrunn i tilsvarende pris- og produktivitetsvekst i all hovedsak slår ut i høyere inflasjon og økt arbeidsledighet på lengre sikt, og ikke i høyere reallønnsvekst.

Lønnsoppgjøret i 2025 må bidra til å ivareta konkurranseevnen

OECD anslår aktivitetsveksten hos Norges handelspartnere til 2,0 prosent i år, som er noe svakere enn i tiåret før pandemien. Veksten ventes å bli klart høyere i USA enn i euroområdet og Sverige. Det er samtidig betydelig nedsiderisiko i anslagene som følge av handelsspenninger og økt geopolitisk uro.

Aktiviteten ventes å ta seg opp i norsk økonomi. Veksten i Fastlands-Norge var 0,6 prosent i 2024, knapt halvparten av normal aktivitetsvekst. Etterspørsel fra stat og kommuner, høye petroleumsinvesteringer og oppgang i fastlandseksporten trakk opp veksten. Investeringer i boliger og næringsbygg falt, mens privat konsum vokste moderat. For 2025 spriker anslått fastlandsvekst fra 1,4 – 2,3 prosent, som i noen grad avspeiler at anslagene er gitt på ulike tidspunkter.

Gjennom 2024 økte AKU-ledigheten litt, mens NAVs bruttoledighet (helt ledige + ordinære tiltak) økte i første halvår og var stabilt i andre halvår. Etterspørselen etter arbeidskraft er fortsatt forholdsvis høy, men beholdningen av ledige stillinger avtok noe gjennom fjoråret. I år anslås sysselsettingen å øke med om lag 0,7 – 0,8 prosent, mens sterkere vekst i tilbudet av arbeidskraft

enn i sysselsettingen ventes å øke arbeidsledigheten med en tidel til 4,1 prosent. I perioden før koronapandemien, 2009 – 2019, var AKU-ledigheten 4,0 prosent i gjennomsnitt.

I fjor økte påløpt årslønn i hele økonomien med 5,7 prosent, mens konsumprisene steg med 3,1 prosent, slik at reallønnen økte med 2,5 prosent. I år anslår TBU en konsumprisvekst på 2,5 prosent, mens arbeidslivets parter ifølge Norges Banks forventningsundersøkelse forventer en årslønnsvekst på 3,9 – 4,2 prosent. Om det blir utfallet, vil reallønnen øke også i år. Sammen med utsikter til lavere rente vil dette gi husholdningene mer å rutte med. I fjor steg privat forbruk med 1,2 prosent, i år anslås det å øke med 2,6 – 3,1 prosent.

Renteøkningene i 2021-23 rammet også boliggetterspørsel og -bygging. Boliginvesteringene falt med drøyt 19 prosent i fjor, etter 18 prosent fall året før. Igangsettingsstatistikken viser en uvanlig bratt nedgang siden inngangen til 2022, og ved utgangen av 2024 var boligarealet under bygging på sitt laveste siden 2009. Det er ulikt syn på når boliginvesteringene vil vokse igjen, og hvor sterk veksten blir. Årsveksten kan bli negativ også i 2025. Det ventes små endringer i næringsinvesteringene i fastlandsøkonomien. I motsatt retning trekker i første rekke økt offentlig etterspørsel, økte oljeinvesteringer og en moderat vekst i eksporten.

Markedsutsiktene i NHO-bedriftene bedret seg noe i første kvartal, og etter ti kvartaler med negative utsikter er nettosvarene så vidt positive. Mens 17 prosent venter forverring de neste seks månedene, venter 19 prosent bedring. Strekken i laget er fortsatt stor. I Norsk Industri er netto tre prosent nå positive, mens netto 11 prosent i NHO Byggenæringen venter en forverring de neste seks månedene.

Ifølge Norges Bank har renten bidratt til å kjøle ned norsk økonomi og til å dempe prisveksten, men høy vekst i bedriftenes kostnader kan bidra til å holde prisveksten oppe en stund til. Sentralbanken anslo i desember at styringsrenten ville avta fra 4,5 prosent i 2024 til 4,1 prosent i år, og indikerte da en første rentenedgang i mars og ytterligere to rentekutt i løpet av året.

Frontfagsmodellen bidrar på den ene siden til å sikre at lønnsveksten i frontfaget er tilpasset frontfagets lønnsevne, det vil si utviklingen i produktivitet og relative priser i konkurransesatt næringsliv, og på den andre siden at frontfaget er konkurransedyktig i kampen om arbeidskraften med skjermet sektor. Produktiviteten i industrien, målt ved bruttoprodukt per timeverk, steg med 1,2 prosent i 2024. Prisene på industriens bruttoprodukt steg med 2,5 prosent. I perioden 2014 – 2023 steg prisene i industrien i gjennomsnitt med 4,3 prosent årlig, mens den gjennomsnittlige årlige produktivitetsveksten var 0,5 prosent, 1,6 prosentpoeng lavere enn hos handelspartnerne.

Målt mot handelspartnerne i EU og Storbritannia ble norsk industris konkurransevne styrket med 0,5 prosent i 2024. Kronesvekkelsen bidro til å styrke konkurransevnen med 1,3 prosentpoeng, mens høyere vekst i arbeidskraftkostnadene per time i Norge enn blant disse handelspartnerne bidro motsatt. Også relativ produktivitet har utviklet seg svakere. Lønnsdannelsen har et ansvar også for å bidra til at konkurransevnen er tilstrekkelig god, og slik bidra til å sikre bedrifter og arbeidsplasser. Forventet lønnskostnadsvekst per sysselsatt hos Norges handelspartnere er av OECD anslått til 3,6 prosent i 2025, mot 4,5 prosent i fjor. Industriens effektive kronekurs har hittil i år vært 1,2 prosent svakere enn gjennomsnittet for fjoråret.

Industriens driftsresultat var på 76 mrd. kroner i 2024 ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall, om lag uendret i nominelle kroner fra året før. Lønnskostnadenes andel av verdiskapingen i industrien samlet, er beregnet til 72 prosent i 2024. Det er imidlertid store forskjeller mellom de ulike

industrinæringene både i nivå og over tid, og over konjunktorene. Råvarebasert industri og øvrige industrinæringer bidrar til å trekke andelen ned, mens verkstedsdelen av industrien lenge har hatt en relativt høy lønnskostnadsandel. De siste årene har denne falt. Lønnskostnadsandelen i industrien varierer som følge av konjunkturbevegelser, men har likevel vært rimelig stabil over tid. Nå ligger lønnsandelen 9 prosentpoeng under gjennomsnittet fra 1970, og driftsresultatet tilsvarende over.

Frontfagets økonomiske ramme ble av NHO, i forståelse med LO, anslått å gi en årslønnsvekst i industrien samlet i NHO-området på 5,2 prosent i 2024. Årslønnsveksten for industrien samlet i NHO-området er av TBU foreløpig beregnet til 5,3 prosent. Lønnsveksten i industrien ble dermed om lag som anslått i hovedoppgjøret i fjor. Årslønnsveksten i industrien i NHO-området har siden Holden III i 2013 samsvart helt med den normen som ble anslått av NHO, i forståelse med LO, samtidig som lønnsandelen har vært rimelig stabil over tid i industrien. Dette tilsier at normen har vært troverdig. For industrien i NHO-området samlet er overhenget inn i 2025 foreløpig beregnet til 1,8 prosent.

Kombinasjonen av sentral koordinering og lokal tilpasning er sentralt ved den norske modellen for lønnsdannelse. For industriarbeidere har sentrale tillegg de siste tre årene bidratt med 52 prosent til lønnsveksten sentralt og lokalt (tariff tillegg + glidning), mens andelen i perioden 2004 – 2021 var 31 prosent.

Konsumprisene økte med 3,1 prosent i 2024, 1,0 prosentpoeng lavere enn anslått av TBU i mars. TBU har foreløpig anslått konsumprisveksten til 2,5 prosent for 2025. Et revidert prisanslag publiseres 11. mars.

NHO mener:

- Frontfagsmodellen skal ligge til grunn for lønnsdannelsen i Norge. Siden utfallet av de lokale forhandlingene ikke er avklart ved oppgjørets avslutning, må den samlede årslønnsveksten i industrien anslås. Norsk økonomi er på lang sikt avhengig av at lønnsveksten tilpasses det konkurranseutsatt sektor kan tåle. De øvrige forhandlingsområdene skal over tid forholde seg til normen fra frontfaget.
- For å sikre bedrifter og arbeidsplasser må lønnsutviklingen ivareta industriens konkurranseevne. Kronekursen har vist seg å variere mye, og de lønnstilleggene som gis nå, må også være bærekraftige dersom kronen skulle styrke seg.
- Lønnsoppgjøret og de sentrale tilleggene må bygge opp under lokale forhandlinger og lokal lønnsdifferensiering tilpasset den enkelte bedrifts økonomiske situasjon. Dersom en for stor del av lønnsveksten tas ut gjennom sentrale tillegg vil dette på sikt kunne undergrave den modellen vi har for lønnsdannelse i Norge. Derfor må de sentrale tilleggene ikke utgjøre en for stor andel av rammen.
- Ved sentrale tillegg bør det skilles mellom de overenskomster som har, og de overenskomster som ikke har lokale forhandlinger.

Vedtak

"Representantskapet slutter seg til at tariffoppgjøret gjennomføres i samsvar med det som er skissert i bakgrunnsnotatet "Norsk næringsliv foran mellomoppgjøret 2025". Styret gis fullmakt til å vedta oppjøret."